

Sandnes Sparebank
Postboks 1133 Lura
4391 SANDNES

VÅR REFERANSE
20/8370

DERES REFERANSE

DATO
28.06.2021

Tilsynsrapport

Tilsynet i Sandnes sparebank (heretter omtalt som "banken") ble gjennomført 24. og 25. september 2020 som ledd i Finanstilsynets risikobaserte tilsynsvirksomhet. Hovedformålet med tilsynet var å gjennomgå bankens styring og kontroll av risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering, herunder etterlevelsen av hvitvaskingsloven med tilhørende forskrifter.

1. Internkontroll

Rettslig grunnlag og Finanstilsynets forventninger

Det følger av hvitvaskingsloven § 35 at rapporteringspliktige gjennom internkontroll i virksomheten skal sørge for at hvitvaskingsloven overholdes. Banker skal ha en etterlevelsesansvarlig, jf. hvitvaskingsloven § 35, som skal overvåke og kontrollere etterlevelse av hvitvaskingsloven med forskrifter.

Finanstilsynets vurdering

I foreløpig rapport stilte Finanstilsynet spørsmål ved om linjekontrollene var omfattende nok og om funnene ble godt nok fulgt opp og dokumentert. Det ble også stilt spørsmål ved om Compliance i større grad burde gjennomføre uavhengige kontroller i stedet for å basere seg på førstelinjekontrollene. Finanstilsynet ba også om styrets kommentar til tidsplanen og omfanget av internrevisjonens planlagte oppfølging av internrevisjonsrapporten fra 2018, hvor det ble avdekket en rekke mangler i bankens etterlevelse.

Banken har i tilsvaret redegjort for ytterligere kontroller som var del av gjennomføringen på tilsynstidspunktet, men også forbedringer i etterkant av tilsynet, herunder om annenlinjefunksjonens uavhengige kontroller og utvidet omfang av den planlagte internrevisjonen. Finanstilsynet tar dette til orientering.

2. Risikobasert tilnærming

Rettslige forpliktelser og Finanstilsynets forventninger

Etter hvitvaskingsloven § 6 skal rapporteringspliktige etablere tiltak basert på en vurdering av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering.

Det forventes at den rapporteringspliktige fordeler og benytter ressursene på en måte som er tilpasset de identifiserte hvitvaskings- og terrorfinansieringsrisikoene. Når den rapporteringspliktige vurderer handlingsalternativer i en situasjon forbundet med høyere hvitvaskingsrisiko, skal den konkrete risikoen påvirke vurderingen av hva som utgjør tilstrekkelige tiltak.

Finanstilsynets vurdering

I foreløpig rapport ble det stilt spørsmål ved om bankens kunder ble underlagt korrekte kundetiltak, med henvisning til mangler som var påpekt i vurderingen av bankens risikoklassifisering. I tilsvaret klargjør banken status på tilsynstidspunktet samt forbedringer som er gjennomført siden, herunder endring i vurderingen av kundens iboende risiko.

Finanstilsynet bemerket videre i foreløpig rapport at kunderådgiver synes å kunne nedjustere en kundes risiko fra høy til medium, tilsynelatende basert på kjennskap til kunden, uten at grunnlaget for nedjusteringen var dokumentert. Finanstilsynet pekte også på stikkprøver hvor åpenbare risikofaktorer ikke syntes å være reflektert i kundescoren. Banken erkjenner i tilsvaret at manglende dokumentasjon av vurderinger ikke er tilfredsstillende og at det er nødvendig å sette inn flere tiltak for å hindre at dette skjer fremover. Banken skal revidere relevante rutiner og gi opplæring i disse. Banken bemerker at alle funn i stikkprøvekontrollene er rettet opp og at det gjennomføres tilsvarende kontroll av eksisterende kunder tilbake i tid.

I foreløpig rapport ble det også stilt spørsmål ved om banken har en egnet risikoklassifiseringsmetodikk ettersom nesten hele kundemassen inngikk i én risikokategori. Finanstilsynet påpekte at banken må påse at det gjennomføres risikobaserte kundetiltak som samsvarer med den konkrete risikoen, og at dette må reflekteres i rutinene. Finanstilsynet observerte også at sammenhengen mellom risikovurdering, risikoklassifisering, scenarier i transaksjonsovervåkingen og gjennomføringen av kundetiltak kunne forsterkes. Banken bekrefter at den vil påse at det gjennomføres risikobaserte kundetiltak som samsvarer med kundenes risiko, og redegjør for en rekke iverksatte og planlagte tiltak for å oppfylle dette.

Finanstilsynet tar bankens gjennomførte og planlagte endringer til orientering. Finanstilsynet påpeker viktigheten av en tilstrekkelig risikobasert tilnærming og viser til funn i stikkprøvekontrollen hvor kunders risikofaktorer ikke synes å utløse korrekte kundetiltak. Finanstilsynet ber banken påse at de nye tiltakene fører til en tilstrekkelig risikobasert oppfølging av kundeforholdene.

3. Risikovurdering

Rettslige forpliktelser og Finanstilsynets forventninger

Rapporteringspliktige må identifisere og forstå risikoen foretaket er eksponert for. Alle rapporteringspliktige må ha en virksomhetsinnrettet risikovurdering, jf. hvitvaskingsloven § 7. Risikovurderingen skal identifisere og vurdere risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering tilknyttet egen virksomhet, og den er utgangspunktet for den rapporteringspliktiges implementering av hvitvaskingsregelverket.

Som et minimum må den rapporteringspliktige ha en risikovurdering som viser forståelse for, og vurderinger av, virksomhetens risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. Dette omfatter bankens egen virksomhet, dens produkter, tjenester og kundeforhold, dens type kunder og kundegrupper og geografiske forhold. Terrorfinansieringsrisikoen skal alltid vurderes.

Sentrale kilder for risikovurderingen vil være erfaringene den rapporteringspliktige gjør seg gjennom virksomheten, herunder kunnskap fra undersøkelser og rapportering om mistenkelige forhold. Av eksterne kilder forventer Finanstilsynet at alle rapporteringspliktige som et minimum benytter gjeldende Nasjonal risikovurdering av hvitvasking og terrorfinansiering samt Finanstilsynets risikovurdering. Det forventes videre at autoritative internasjonale kilder konsulteres, som for eksempel EU-kommisjonens overnasjonale risikovurdering, den europeiske banktilsynsmyndighetens (EBA) veiledning om risikofaktorer, og relevante FATF-typologier og rapporter.

Finanstilsynets vurdering

I foreløpig tilsynsrapport pekte Finanstilsynet på at bankens risikovurdering ikke hadde en tilstrekkelig tydelig sammenheng mellom de generelle risikofaktorene som banken beskrev, bankens vurdering av risikoene dette utgjorde, og hvilken restrisiko som gjensto etter gjennomføring av risikoreduserende tiltak. Finanstilsynet oppfattet risikovurderingene mer som beskrivelser av *potensielle* risikoer, snarere enn vurderinger av faktisk risiko, eksempelvis knyttet til et konsept knyttet til kunder med betalingsproblemer og bankens eksponering mot kunder i olje og gass-sektoren. Terrorfinansieringsrisikoen var heller ikke vurdert i risikovurderingen.

Banken hadde en omfattende matrise med opplysninger om risikodrivere som dannet grunnlag for risikorapporten. Denne inneholdt vurderinger av risikofaktorer, bankens avhjelpende tiltak og vurdering av restrisikoen. I risikomatriksen vurderte banken gjennomgående at egne tiltak var gode eller svært gode. Finanstilsynet stilte spørsmål ved dette. Finanstilsynet anså også at risikorapporten på en bedre måte burde gjenspeile risikomatriksen, som var bankens kunnskapsgrunnlag, særlig fordi styret og ledelsen bare fikk fremlagt førstnevnte. Etter Finanstilsynets vurdering var det behov for å forbedre og konkretisere bankens risikovurdering.

I bankens svar til foreløpig tilsynsrapport vises det til at banken, siden det stedlige tilsynet har utarbeidet en ny risikorapport, som i større grad gjør beskrivelser og vurderinger av faktisk risiko. Både bankens erfaringer og eksterne kilder er brukt i større grad enn i tidligere rapporter. Terrorfinansieringsrisikoen er ifølge banken også vurdert separat i den nye risikovurderingen.

Ifølge bankens tilsvar er alle risikomomenter i risikomatriksen gjennomgått og gitt en fornyet vurdering i etterkant av det stedlige tilsynet. Kvaliteten på egne tiltak er også gjennomgått. Områder med forbedringspotensial er kartlagt, og det er utarbeidet en plan for å gjennomføre retting av disse forholdene. Finanstilsynet har ikke mottatt og gjennomgått den nye risikovurderingen, men tar bankens redegjørelse om endringer knyttet til risikovurdering og risikomatrikse til orientering.

4. Risikoklassifisering

Rettslige forpliktelser og Finanstilsynets forventninger

For å gjennomføre de korrekte kundetiltakene på den enkelte kunde, må alle kunder risikoklassifiseres, jf. § 9. Risikoklassifiseringen skal bygge på generelle vurderinger fra virksomhetens risikovurdering i tillegg til konkrete forhold tilknyttet den enkelte kunde.

Risikoklassifiseringen må blant annet hensynta alle produkter og tjenester kunden har i foretaket, slik at den totale risikoprofilen til kunden er kjent. Risikoklassifiseringen i en bank bør alltid innebære en vurdering av kundeforholdets formål og tilsiktede art, mengden kundemidler som inngår i kundeforholdet, kundens samlede kontoer og engasjementer samt varigheten på kundeforholdet. For nye kunder skal forventede transaksjoners størrelse, destinasjon og regelmessighet inngå i vurderingen. I re-klassifiseringen av eksisterende kunder må transaksjonsmønstre også hensyntas. Foretaket må også ha en formening om hvorvidt transaksjonens størrelse, destinasjon og regelmessighet har en naturlig sammenheng med kundeforholdets formål og tilsiktede art.

Foretaket må også ha rutiner for hvordan risikoklassifiseringen skal skje.

Finanstilsynets vurdering

I foreløpig rapport stilte Finanstilsynet spørsmål ved om konkrete risikoer, eksempelvis knyttet til kundens bransje, i tilstrekkelig grad ble fanget opp i det elektroniske systemet for risikoklassifisering. Det ble påpekt at dette er særlig viktig for den delen av kundemassen som ikke er underlagt en etterfølgende manuell vurdering, og som potensielt bare følges opp hvert tredje år. Finanstilsynet viste til eksempler i stikkprøvene.

Finanstilsynet merket seg også at banken syntes å legge til grunn at en kundes risiko kan justeres ned dersom kunderådgiver opplever at den har tilstrekkelig kjennskap til kunden, og stilte spørsmål ved om ikke kunder med høy iboende risiko uansett bør underlegges forsterkede kundetiltak, selv om banken mener at den har god kjennskap til kunden eller personer som innehar roller i kunden. Dette har særlig sammenheng med at den aktuelle kundekjennskapen synes å basere seg på kunderådgiveres personlige kjennskap, som ikke nødvendigvis var dokumentert i bankens systemer. Finanstilsynet ble heller ikke forelagt en rutine eller vurderingskriterier for disse manuelle nedjusteringene av risiko.

Banken gir i tilsvaret uttrykk for at den alltid vil foreta en manuell vurdering av risiko i det enkelte kundeengasjementet. Dette inkluderer eventuelle forsterkede kundetiltak. På bakgrunn av Finanstilsynets tilbakemeldinger vil banken legge større vekt på kundens iboende risiko i risikoklassifiseringen og igangsettelse av tiltak. Banken viser videre til at den vil revidere rutinen med mer konkrete beskrivelser av hvilke forsterkede kundetiltak som skal iverksettes og hva som skal til for at rådgiver eventuelt kan nedjustere kundens risikoklasse. Banken gir videre uttrykk å være uenig med Finanstilsynets beskrivelse om kjennskapsnivået til kundemassen. Ved kontroll av kunderådgivernes kjennskap mener banken at mangelen har vært knyttet til utilstrekkelig *dokumentasjon* av vurderingene, men at vurderingene for øvrig har vært i tråd med rutiner og god

kunnskap om kundene. Banken har i etterkant av tilsynet iverksatt tiltak for å forhindre mangelfull dokumentasjon av kundetiltak fremover.

Finanstilsynet tar dette til orientering og viser til nærmere redegjørelse i rapportens punkt 5.2

5. Kundetiltak – rutiner og etterlevelse

5.1 Generelt om bankens rutineverk

Rettslige forpliktelser og Finanstilsynets forventninger

Rapporteringspliktige virksomheter plikter å ha oppdaterte rutiner for å sikre at virksomheten håndterer identifisert risiko og oppfylder plikter etter bestemmelser gitt i eller i medhold av hvitvaskingsloven, jf. hvitvaskingsloven § 8. Dette innebærer at det blant annet må utarbeides rutiner for risikoklassifisering av kunder, gjennomføring av løpende kundetiltak, bruk av støtteverktøy, rutiner om undersøkelse og rapportering av mistenkelige forhold mv.

Finanstilsynet forventer at det er en tydelig sammenheng mellom den rapporteringspliktiges risikovurdering og rutinene.

Finanstilsynets vurdering

Sandnes Sparebank er med i Eika-alliansen. Mange banker som er del av allianser mottar store deler av systemene, rutineverk og malverk fra alliansen. I foreløpig rapport påpekte Finanstilsynet at det er bankens ansvar å påse at risikovurderinger, rutiner, systemer mv. er tilpasset bankens konkrete risiko, samt at rutinene oppdateres i forventet intervall. Under det stedlige tilsynet fremkom det at banken var midt i en prosess for å oppdatere rutinene, slik at enkelte presenterte rutiner var nye, mens andre var minst et år gamle.

Finanstilsynet fant at enkelte rutiner manglet, og varslet pålegg om å utarbeide rutiner der dette manglet. Banken har 27. mai 2021 oversendt nye rutiner i tråd med det varslede pålegget, med unntak av rutiner for korrespondentforbindelser. Banken viser til at den ikke lar tredjeparter utføre kundetiltak for seg og at den kun er respondentforbindelse.

Finanstilsynet merker seg at manglende rutiner er utarbeidet. Når det gjelder respondentbankforhold, vises det til rundskriv 8/2019 punkt 4.10.5, hvor det fremkommer at foretakene skal ha rutiner for håndtering av respondentforholdet.

5.2 Etterlevelse av hvitvaskingsregelverket - kundetiltak

Rettslige forpliktelser og Finanstilsynets forventninger

Hvitvaskingsloven § 9 pålegger filialen å gjennomføre kundetiltak etter §§ 10 til 20, og løpende oppfølging etter § 24, på grunnlag av en vurdering av risiko for hvitvasking og terrorfinansiering. I situasjoner som innebærer høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering, skal det gjennomføres forsterkede kundetiltak, jf. § 17, herunder ved kundeforhold som involverer politisk eksponerte

personer og nære familiemedlemmer og kjente medarbeidere til politisk eksponerte personer jf. § 18. Gjennomføring av forsterkede kundetiltak gjelder både ved etablering av kundeforhold, og i den løpende oppfølgingen, jf. § 24. Filialen skal videre registrere og lagre opplysninger og dokumenter som er innhentet og utarbeidet i forbindelse med tiltak, jf. § 30. Skriftlig dokumentasjon anses som en forutsetning for å kunne påvise at tiltak er utført og tilpasset den aktuelle risiko identifisert, jf. § 9.

Finanstilsynets vurdering

I forkant av tilsynet gjennomgikk Finanstilsynet stikkprøver av nye kundeetableringer fra PM og BM av kunder med standard og høy risiko, samt stikkprøver av kunder som hadde vært underlagt løpende oppfølging. I tillegg ble det gjennomgått stikkprøver for enkelte høyrisikosegmenter, som store kontantinnskudd, transaksjoner til høyrisikoland og kunder i høyrisikobransjer med størst transaksjonsvolum.

I foreløpig rapport oppsummerte Finanstilsynet sin vurdering med at banken hadde mangler i gjennomføringen av kundetiltakene. Det var gjennomgående mangler i dokumentasjonen ved alle kundetiltak, med unntak av én kunde. Finanstilsynet eksemplifiserte med en rekke enkeltsaker.

Under det stedlige tilsynet fremkom det at banken hadde vesentlig mer informasjon om kunden enn det som fulgte av de dokumenterte kundetiltakene, og at det tilsynelatende var god kommunikasjon mellom kundeansvarlige og anti-hvitvaskingsavdelingen. Denne kunnskapen og kommunikasjonen var imidlertid ikke dokumentert andre steder enn i en redegjørelse til Finanstilsynet som var produsert for tilsynet. Finanstilsynet understrekte i foreløpig rapport at banken må kunne dokumentere at kundetiltak er gjennomført.

Finanstilsynet fant at den manglende dokumentasjon ga følgefeil i gjennomføringen av kundetiltakene, herunder ved:

- Gjennomføringen av forsterkede kundetiltak ved kundeetablering, re-klassifisering og løpende oppfølging.
- At kundetiltak ikke ble gjennomført selv om kunder utførte transaksjoner som gikk over beløpsgrenser oppgitt i kundeerklæringsskjemaet.
- At oppklaringer av manglende sammenfall mellom kundenes kundeerklæringer og transaksjoner ikke fremkom.
- At det ikke fremkom hvilke tiltak som var gjennomført i den løpende oppfølgingen, utover oppdatering av kundeerklæringsskjema.
- Eksempler på at kundetiltakene som var gjennomført skulle tilsagt at banken burde gjort ytterligere undersøkelser, eller ikke gitt kunden tilgang til produkter, før kundetiltak var tilstrekkelig gjennomført.

Finanstilsynet vurderte i foreløpig rapport at manglene ved kundetiltakene måtte sees i sammenheng med andre områder i banken med forbedringspotensial, herunder rutiner og internkontroll. Finanstilsynet stilte også spørsmål ved bankens manglende undersøkelser når kunder foretar

transaksjoner som ikke er i tråd med kundeerklæring og om kunderådgiverne, med ansvaret for kundenes hvitvasking- og terrorfinansieringsrisiko, hadde tilstrekkelig oversikt over informasjonen som lagres om kunden. Det fremkom under tilsynet at informasjon relevant for gjennomføring av kundetiltak lagres i et flertall systemer og at kunderådgiver ikke hadde tilgang til, eller innsyn i, kundetiltak og vurderinger som gjennomføres av AHV-teamet i forbindelse med undersøkelse og rapportering. Finanstilsynet ser nødvendigheten av at ikke all informasjon om anti-hvitvaskingsarbeidet er tilgjengelig for alle ansatte, men det må som et minimum sikres gjennom rutiner og praksis at den som er ansvarlig for kundens risiko for hvitvasking og terrorfinansiering får tilgang til all relevant informasjon, slik at den løpende oppfølgingen blir korrekt.

I bankens tilsvarende redegjøres det for flere iverksatte og planlagte tiltak for å forbedre dokumentasjon av kundetiltak mv. Finanstilsynet tar dette til orientering.

For Finanstilsynet

Ann Viljugrein
direktør for bank- og forsikringstilsyn

Morten Nilsen
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.